

dipam

DİPLOMATİK İLİŞKİLER ve POLİTİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER for DIPLOMATIC AFFAIRS and POLITICAL STUDIES

Temmuz 2020 | Sayı:3

Türkiye ve Rusya'nın Yeni Çatışma Alanı: Libya

Özellikle son yıllarda Doğu Akdeniz'deki enerji aramalarının başlaması, bölge için yeni bir dönemi de beraberinde getirmiştir. Türkiye, Yunanistan, Mısır, İsrail, Libya gibi bölge devletlerinin yanısıra, Birleşik Arap Emirlikleri, Fransa, Rusya gibi bölge dışı devletlerin de denkleme girmesiyle, mücadele alanı giderek genişlemiş ve çatışma daha karmaşık bir hal almıştır.

Doğu Akdeniz'in en sıcak noktası durumunda olan Libya'da, şu anda en etkin olarak iki devletin varlığından söz edilebilir: Türkiye ve Rusya. Türkiye ve Rusya'nın bölgedeki ilişkileri çok boyutlu ilişkilere sahiptir. Suriye'de bir konuda mutabakata varırken başka bir konuda çatışma halinde olabilen bu iki devlet, her şeyden önce tarihsel

rekabet halindedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son iki yüzyılı içerisinde algıladığı tehdit sinyalleri daha çok Rusya'dan gelmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin de Osmanlı İmparatorluğu'ndan miras olarak sürdürmekte olduğu dış politika anlayışının odaklarından biri yine Rusya olmuştur. Türkiye'nin uluslararası sistemdeki yerini belirlemesi, harcamaları ve dış borçlanmaları, iki savaş arası dönem hariç, çoğu zaman Rusya odağında oluşmuş ve gelişmiştir. Rusya'nın jeopolitik çıkarları ve güvenliği açısından ve Akdeniz'e inmesinin doğal yolu üzerinde bulunması itibarıyla bu iki devletin ilişkisi, neredeyse her zaman Rusya'nın ofansif, Türkiye'nin ise defansif yaklaşımları çerçevesinde ilerlemiştir.

Ancak Libya meselesi, bu denklemdeki ögelerin yer değiştirdiği nadide örneklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira burada, en azından şimdilik, Türkiye, hakları çerçevesinde ve Libya'da meşru hükümetin de inisiyatifiyle "ofansif" tavır alan, Rusya ise daha sınırlı etki alanı ve blokaj gibi taktik hamleleriyle "defansif" gözüken tarafta yer almaktadır. Bu anlamda Türkiye, Rusya ile ikili ilişkilerinin tarihsel sürecinde alışık olmadığı bir strateji izlemek durumundadır.

Türkiye ve Rusya'nın Libya'daki ilişkilerini ve anlaşmazlıklarını çözümlenmeden önce, her iki ülkenin de bu bölgedeki hedeflerini ortaya koymak yerinde olacaktır. Türkiye'nin Libya'ya yönelik stratejisi, ilk bakışta enerji odaklı gözükmektedir. Ancak perde arkasında çok derin jeopolitik bir mesele söz konusudur. Türkiye, jeopolitik çıkarı çerçevesinde burada egemenlik alanı hakkını savunmaktadır. Libya ile yapılan deniz yetki alanlarının sınırlandırılması antlaşmasıyla Türkiye, bölgesel anlamda geldiği konumun da getirileriyle adeta bir huruç hamlesi gerçekleştirmektedir. Benzer hamleler Suriye'de, güçlü irade ile gerçekleştirilen Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı Harekatları gibi hamlelerde de görülebilmektedir. Türkiye, kendisine konulmaya çalışılan sınırları aşmak niyetindedir ve bu durum, Suriye ve Libya'da somut olarak kendisini göstermektedir. Türkiye, esasında, gerçekleştirmekte olduğu hamlelerin risklerine rağmen sert gücünü kullanmaya devam etmektedir. Ancak herşeye rağmen bu risklerin alınması, Türkiye'nin önümüzdeki yıllarda küresel ve bölgesel konumu açısından elzem gözükmektedir. Zira Türkiye'nin Doğu Akdeniz stratejisinin başarılı olması, orta ve uzun vadede bölgesel ilişkilerinin belirlenmesinde ciddi

anlamda etkili olacaktır. Kuzeyinde birkaç bölgede anlaşmazlık yaşadığı Rusya, doğusunda tarihsel bir başka rakibi İran, güneyinde terör güçleri ve gayrimeşru yönetimiyle Suriye bulunan Türkiye, Doğu Akdeniz'de de Mısır-Yunanistan-Fransa bloğu tarafından kuşatıldığı takdirde tam bir kısıpaca alınmış olacak ve jeopolitik anlamda zor bir durumla karşı karşıya kalacaktır.

Rusya'nın Libya'daki hedefleri ise daha farklı konulardır. İlk olarak Rusya, taktiksel anlamda Libya sahilinde bir üs etmek ve yine bu üs üzerinde hava savunma sistemleri kurmayı hedeflemektedir. Böylece Rusya, Libya ve Doğu Akdeniz'de ciddi bir alan derinliğine sahip olabilecek ve etki alanını ve askeri kapasitesini son derece artmış olacaktır. Ardından ikinci olarak, Rusya her ne kadar enerji üreten bir ülke de olsa, bu konuda hala ciddi bir açığa sahiptir. Dolayısıyla Libya'nın enerji kaynakları üzerinde söz sahibi olmak Rusya'nın hedefleri arasındadır. Üçüncü olarak ise, terörizmin yuvalandığı alanlardan biri olan, uluslararası göç yolları üzerinde bulunan ve tüm bu nedenlerle beraber Avrupa'nın yumuşak karnı halinde olan Libya üzerinde etkin olmak ve böylece Avrupa'nın; dolayısıyla NATO'nun güney kanadını kuşatmak, Rusya'nın Libya üzerindeki temel hedefleri arasındadır. Görüldüğü gibi enerji, Libya'daki çatışmanın nedenlerden yalnızca biridir. Hem Türkiye, hem Rusya açısından Libya ve Doğu Akdeniz'de çok daha derin jeostratejik hedefler ve açmazlar bulunmaktadır.

Bu hedefler doğrultusunda, Türkiye ve Rusya'nın Libya'da çıkarlarının çatıştığı söylenebilir. Türkiye hedefleri doğrultusunda, daha önce deniz yetki alanı

antlaşmasını da yapmış olduğu Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti ile birlikte hareket ederken, Rusya, Mısır-Fransa-Yunanistan bloğunun da desteklediği General Hafter ile birlikte hareket etmektedir.

Her iki devletin Libya'daki son durumu, bize bir sonraki hamleler için ipuçları vermektedir. Rusya açısından bakarsak, Rusya, öncelikle Wagner aracılığıyla müdahil olduğu Libya'da, son zamanlarda Wagner'in geri çekilmesiyle beraber daha somut hamlelerle var olmaktadır. Rus Mig-29 uçaklarının, Suriye'de boyandıktan ve üzerindeki Rusya'ya ait izler temizlendikten sonra Libya'da Cufra Havalimanı'na indirilmesi, Rusya'nın Hafter güçlerine uçak yardımı yaptığı yönünde algılanmaktadır. Ancak bu tip 4. nesil uçakların sürüş eğitimi hayli zaman alacağından, bu durum, Rusların Hafter güçlerine yardımından ziyade Libya'da doğrudan müdahalesi tehlikesi olarak görülmektedir. Zira Rusların Mig-29'ları Libya'ya göndermekle çöpe atmadıkları, dolayısıyla bunun mutlak surette devamının olacağı söylenebilir.

Rusların bu uçak hamlesi, yani Cufra Havalimanı'na uçaklarını sokması, bir çatışmadan ziyade Libya'da Türk ilerleyişini durdurmaya yönelik bir hamle olarak okunmaktadır. Türkiye son haftalarda devam eden başarılı ilerleyişini sürdürebilecek ve Hafter'in üzerine daha da giderek onu geri püskürtebilecekken, Rusya'nın bu ilerleyişin önüne adeta bir set keserek durdurması, Türkiye'yi şimdilik daha farklı bir mücadeleye ve pozisyona sokmuştur. Halihazırda Suriye'de hem rejim güçleri ve terör örgütleriyle doğrudan çatışması, hem de Ruslarla yürüttüğü diplomatik çatışma devam ederken, Libya'da Rusya'yla yeni bir mücadele

alanına girmesi, Türkiye'yi daha zor bir pozisyona sokabilir.

Türkiye'nin Libya'daki son durumu ise daha çok mücadele alanı içeriyor. Türkiye'nin son yıllarda ciddi yatırımlar yaparak gelişme gösterdiği insansız hava araçları, Libya'daki taktiksel anlamda en önde gelen araçlarından biri oldu. Türkiye, Libya'da SİHA'larla ciddi bir kapasite inşa etti ve bu anlamda müdahale yeteneğini çok yükseltti. Bununla beraber Libya'da Türkiye ile birlikte şu anda yaklaşık ciddi sayıda bir milis güç hareket etmektedir. Türkiye'nin, başarılı ilerleyişini sürdürebilmek ve bu ilerleyişini sürdürürken alan derinliğini muhafaza edebilmek ve etki alanını arttırabilmek adına buraya kısa ve orta vadede yeni takviyeler yapması söz konusu olabilir.

Türkiye'nin şu anda Libya'da Hafter güçlerini püskürtmekle beraber başka bir görevi daha oldu: Rusya'yı dengelemek. Rusya'nın çok önemli MIG-29 hamlesinden sonra Türkiye, bu durumu dengelemek için hamleler yapmaktadır. Bu bağlamda, Rusları dengelemek ve etki alanını genişletmek adına Libya'ya F-16'lar gönderilmesi de olasılıklardan biri olarak gözükmektedir. Tabii önce Vatiye havalimanında F-16'ların konuşlandırılabilmesi kadar güvenliğin ve güvenli alan derinliğinin sağlanması gerekiyor. Söz konusu hamleler ve olasılıklar Rusya ile bir çatışma hali için yapılmaktan ziyade, tamamen bir dengeleyici güç oluşturmak ve Libya'da etki alanını genişletmek ve moral gücünü yükseltmek amaçlı hamledir.

Türkiye'nin Libya'da, Vatiye üssü ve Trablus havalimanından bir sonraki hedefi Sirte'dir. Türkiye, bu hamle ile doğuya

doğru ilerlemek ve Libya'daki etki alanını genişletmek niyetindedir. Türkiye'nin Sirte'ye yönelik hamlesi, bölgenin enerji boyutu ve petrol hilalinin kapısı olması hasebiyle her ne kadar önemli olsa da, asıl olarak Türkiye'nin stratejisi dahilinde taktik bir hamle olarak göze çarpmaktadır. Zira Türkiye'nin halihazırdaki etki alanı nispeten sınırlıdır. Dolayısıyla bu hamle, Hafter'den ziyade Rusya'ya yönelik bir hamledir. Zira Rusların Cufra havalimanı üzerinde konuşlandıktan sonra Libya sahil şeridinde bir üs kurma ve bu üs üzerinde ciddi bir yığınak oluşturarak burada hem hava, hem deniz savunma merkezi oluşturma hedefleri, Türkiye'yi kıyı şeridi üzerinden ilerlemeye ve mümkün olduğu kadar hızlı bir şekilde Rusya'nın önünü kapatmaya itmektedir.

Diğer taraftan, Rusya'nın müdahalesinin sertleşmesi ve/veya Hafter'in sahadaki konumunun güçlenmesi, Libya'nın ikiye bölünmesini de gündeme getirebilir. Şu anda var olan durum üzerinden Libya ikiye bölünürse, Türkiye'nin yaptığı deniz yetki alanı antlaşması bir anlamda zora girecektir. Çünkü bu yetki sınırlandırma antlaşmasının Libya'daki ayağı doğu Libya kıyılarıdır. Bu nedenle Türkiye, birçok risk alarak Libya'nın doğu kıyılarına ulaşmayı ve bu alanı Libya UMH'ye katmayı hedeflemektedir. Eğer yakın gelecekte Libya'nın bölünmesi gündeme gelecekse Türkiye, kendisi için Libya'daki belki de petrol ve doğalgaz tesislerinden çok daha önemli olan Libya ve Türkiye arasındaki deniz yetki alanı antlaşmasını garanti altına almak istemektedir.

Libya'da şu anda Türkiye ve Rusya'nın mücadelesi, olabildiğince hızlı şekilde daha çok alana yayılarak karşı tarafın hareket alanını kısıtlamak üzerine kuruludur. Çünkü

ne Türkiye Rusya ile, ne de Rusya Türkiye ile bir doğrudan bir çatışmaya girmekten çekinmektedir. Libya'da bir alana erken konuşlanan güç, karşı tarafın önüne o alanda bir set çekmiş olmaktadır. Dolayısıyla şu anda Türkiye adına, Libya'daki en önemli mesele, hızlı bir şekilde, özellikle sahil şeridini ele geçirerek Rusların olası hamlelerinin önüne geçmektir. Bu hızlı ilerleyişte Türkiye'nin en büyük mücadele alanı, taktiksel anlamda savunma derinliğini sağlamak ve ikmal merkezinin güvenliğini koruyabilmektir. Ardından, Sirte ilerleyişi başarılı olduktan sonra Türkiye'nin ilerleyişinin tek yolu Cufra havalimanını ele geçirmek olarak görülmektedir. Ancak Rusların ilerleyen süreçte Cufra'daki somut varlığını arttırması ihtimali hesaplarda değişikliklere neden olabilir.

Türkiye'nin Libya konusunda Rusya ile işbirliğine girmesi, bir NATO üyesi ülkenin Rusların NATO kuşatmasının bir parçası olarak görünen Libya müdahalesine destek olması olarak okunarak ABD ve Avrupa tarafından tepkiyle karşılanabilir. Diğer taraftan, Rusya ile Libya üzerinde satranç oynayan Türkiye'nin ABD'den somut anlamda destek görmemesi, Ruslarla çatışmadan da kaçınması nedeniyle bir Türkiye-Rusya mutabakatı ihtimalini de güçlendirmektedir. ABD'de devlet kurumları nezdinde Libya konusundaki ayrı görüşler, bu somut desteğin gelme ihtimalini düşürmekte de olsa, Trump yönetiminin inisiyatif alarak Libya'ya yönelik bir adım atması da çok uzak bir ihtimal değildir. Zira Libya üzerinde güçlü bir Rus etkisi, zaten alarm vermekte olan NATO'nun, içinde bulunduğu durumu çok daha zor bir pozisyona sokacaktır.

DİPLOMATİK İLİŞKİLER ve POLİTİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER for DIPLOMATIC AFFAIRS and POLITICAL STUDIES

+90 216 310 30 40 info@dipam.org
+90 216 310 30 50 www.dipam.org
Murat Reis Mahallesi Gazi Caddesi No:69
Üsküdar/İstanbul

YAZAR HAKKINDA

Ahmet İŞCAN, DİPAM Başkan Yardımcısıdır. İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünden 2009 yılında mezun olduktan sonra aynı bölümde yüksek lisans eğitimini "Türkiye'nin Irak Türkmenlerine Yönelik Dış Politikası" başlıklı teziyle tamamlamıştır. 2013-2018 yılları arasında TASAM'da Orta Doğu Masası Araştırmacısı ve Proje Koordinatörü görevlerinde bulunmuştur. Araştırma konuları ağırlıklı olarak Dış Politika, Kimlik, Orta Doğu ve İran'ı kapsamaktadır. ahmet.iscan@dipam.org